

Huvudansökan, utbildningsprogrammet för rättsnotarie

Det andra skedet av urvalsprovet 5.6.2020 kl. 12.00–15.00

Skriv ditt namn och din personbeteckning – texta tydligt med stora latinska bokstäver (ABCD...).

Om du inte har en finländsk personbeteckning, skriver du istället din födelsetid.

Skriv dina personuppgifter på alla provpapper.

Efternamn	
Förnamn (alla)	
Personbeteckning	

Om du vill att dina provsvar bedöms, lämna det nedanstående fältet tomt.

Om du inte vill att dina provsvar bedöms, skriv följande text i fältet nedan: "*Jag vill inte att mina provsvar bedöms*". I detta fall får du noll poäng i provet.

Att avstå från bedömning	
-----------------------------	--

Läs noggrant igenom alla anvisningar

- Kontrollera att ditt provkompendium utöver titelbladet och anvisningarna (sidorna 1–2) innehåller följande sidor:
 - provfrågor och svarsfält (sidorna 3–10)
 - ett konceptpapper för egna anteckningar.
- Frågor besvaras på pappret med frågor och svarsfält.
- **Kontrollera att du har skrivit ditt namn och din personbeteckning på alla svarsblanketter.**
- Svara på frågorna klart och tydligt med stöd av urvalslitteraturen.
- Skriv dina provsvar
 - på svenska. Svar som har skrivits på andra språk bedöms inte.
 - på provkompendiet. Skriv varje svar i frågans svarsfält. Anteckningar som skrivits utanför svarsfältet beaktas inte i bedömningen.
 - med blyertspenna och med tydlig handstil. Otydliga anteckningar bedöms enligt det alternativet som ger minst poäng.
- Skriv inte alternativa svar. Om du skriver alternativa svar, beaktas endast det svar som ger minst poäng.
- Du kan planera dina svar och skriva egna anteckningar på konceptpappret. Anteckningarna på konceptpappret beaktas inte i bedömningen. Du har fått ett konceptpappersark. Du kan få mera konceptpapper av övervakaren.
- Placera ditt provmaterial så att deltagare som sitter nära dig inte kan se dina svar och anteckningar. Var särskilt noggrann med att skydda färdiga provsvar mot nyfikna blickar. Lägg de färdiga provsvaren innanför konceptpappret.

Poäng

Detta prov utgör det andra skedet av urvalsprovet till utbildningsprogrammet för rättsnotarie. Provet poängsätts på skalan 0–80. Om det ges poäng separat per uppgift, anges detta i uppgiftstexten. Du kan bli antagen endast om du får minst 40 poäng i detta prov.

Det slutliga antalet provpoäng består av det sammantagna antalet poäng från urvalsprovets första och andra skede.

Litteraturen till urvalsprovet

- Ellen Eftestøl-Wilhelmsson: Finsk skadeståndsrätt i nordiskt perspektiv. En introduktion. Juridikens grunder 4. ISBN 978-951-51-5821-5.
- Olli Mäenpää: Offentlig makt och rättsstaten. Juridikens grunder 5. ISBN 978-951-51-5823-9.
- Pia Letto-Vanamo: Inledning till rätten och rättsligt tänkande. Juridikens grunder 6. ISBN 978-951-51-5825-3.

När du vill lämna in ditt prov

Kom ihåg att skriva ditt namn och din personbeteckning på provkompendiets titelblad och på alla svarsblanketter. Ta med dig alla saker från din plats när du går för att lämna in ditt prov. Lämna in alla papper, även kladdpapper. Bevisa din identitet när du lämnar in provpappren. Övervakaren kan ge dig ett separat intyg över att du deltagit i provet om du behöver det.

Uppgift 1 (0–20 poäng)

Definiera vad som avses med begreppen och uttrycken nedan samt svara på frågorna:

1. Riksrätten (2 p)
2. Stare decisis (2 p)
3. Principen om EU-rättens företräde (4 p)
4. Den s.k. subjektsteorin (4 p)
5. Vilken är skillnaden mellan rättsordning och rättssystem? (4 p)
6. Vilken är skillnaden mellan transkription och transformation i egenskap av metoder för implementering av EU-direktiv i finsk rätt? (4 p)

SVARUTRYMMET ÄR EN SIDA. SKRIV DITT SVAR PÅ SIDA 4.

Skriv dina svar inom det anvisade utrymmet (streckade rader). Examinatorerna tar inte hänsyn till anteckningar som ligger utanför det reserverade svarsområdet!

Uppgift 2 (0–20 poäng)

Besvara följande deluppgifter (a–c) på basis av boken *Pia Letto-Vanamo: Inledning till rätten och rättsligt tänkande*. Besvara alla deluppgifter.

- a) Förklara kort vad som menas med "rättens djupstrukturnivå" enligt Tuori. Hur fungerar denna nivå och vad består den av?
- b) Vid tolkning av rättskällor kan olika tolkningar vara möjliga. Ange fyra olika exempel på kriterier som kan utnyttjas vid valet av en tolkning i stället för en annan. Beskriv kortfattat varje exempel.
- c) En bestämmelse i en författning får inte strida mot en annan författning av högre rang. Exempelvis i 106 § och 107 § i Finlands grundlag föreskrivs om vissa former av laglighetskontroll.

106 §

Grundlagens företrädare

Om tillämpningen av en lagbestämmelse i ett ärende som behandlas av en domstol uppenbart skulle strida mot grundlagen, skall domstolen ge grundlagsbestämmelsen företräde.

107 §

Begränsning av rätten att tillämpa författningar på lägre nivå än lag

Om en bestämmelse i en förordning eller någon annan författning på lägre nivå än lag strider mot grundlagen eller någon annan lag, får den inte tillämpas av domstolar eller andra myndigheter.

Vad kallas principen som hänför sig till laghierarkin?

SVARSUTRYMMET ÄR EN SIDA. SKRIV DITT SVAR PÅ SIDA 6.

Skriv dina svar inom det anvisade utrymmet (streckade rader). Examinatorerna tar inte hänsyn till anteckningar som ligger utanför det reserverade svarsområdet!

Uppgift 3 (0–20 poäng)

Cecil jobbar som frilansjournalist och självständig företagare. Hans viktigaste uppdragsgivare är Nyhet Media Ab som svarar för 80 procent av alla hans inkomster som företagare. Uppdragsgivaren har ordnat ett arbetsutrymme i mediahusets kontorsbyggnad för Cecil och han är också i övrigt berättigad att använda samma redskap som de anställda. En kväll får Cecil i uppdrag att gå och intervjua advokat Lena i hennes hem. Väl framme hemma hos Lena börjar Cecil plocka fram de redskap som han behöver för intervjun ur sin väska. Av oaktsamhet kastar han en mapp med bakgrundsinformation ner på bordet med påföljden att Lenas arbetstelefon på bordet slungas ner direkt mot stengolvet. Telefonen startar inte längre. Dess skärm har gått sönder och den får också i övrigt skrämor. En vecka senare får Lena höra att en av hennes klienter försökt ringa henne under intervjukvällen. Klienten hade ett brådskande behov för en jurist för genomgången av ett visst dokument. Eftersom Lena inte kunde svara i telefonen, måste klienten anlita en annan jurist. Lena förlorade arvodet för minst en timme.

1. Vilken typ av skada har Lena drabbats av och vilka skador är ersättningsgilla?
2. Lena framställer ett skadeståndsyrkande mot Nyhet Media Ab. Nyhet Media Ab avvisar sitt ansvar för skadehändelsen och anser att det är Cecil som ensam står ansvarig för den skada som han själv orsakat. Nyhet Media Ab framställer två invändningar. 1) I egenskap av självständig företagare står Cecil inte i något anställningsförhållande till sin uppdragsgivare, varför ansvaret inte kan tillkomma Nyhet Media Ab. 2) Skadan inträffade utanför Nyhet Media Ab:s kontorshus, varför arbetsgivaren i vilket fall som helst inte kan vara skyldig att ersätta skadan som inträffade utanför arbetsplatsen. Ta ställning till Nyhet Media Ab:s invändningar och bedöm både Cecils och Nyhet Media Ab:s ansvarsgrund för skadehändelsen.
3. Vem är skyldig att ersätta skadan som Lena drabbats av och kan den som blir tvungen att betala ersättning rikta ett regresskrav mot en annan part?

SVARSUTRYMMET ÄR EN SIDA. SKRIV DITT SVAR PÅ SIDA 8.

Skriv dina svar inom det anvisade utrymmet (streckade rader). Examinatorerna tar inte hänsyn till anteckningar som ligger utanför det reserverade svarsområdet!

Uppgift 4 (0–20 poäng)

I syfte att minska koldioxidutsläppen på vägtrafikområdet har ny s.k. utsläppslagstiftning införts. Den nya lagstiftningen angår i synnerhet personbilar som använder fossila drivmedel. Ägare och innehavare av personbilar med dieselmotor har numera en särskild lagstadgad skyldighet att lämna in uppgifter om fordonets användning. Uppgifterna om fordonets användning ska rapporteras till Transportmyndigheten, som är den nya tillsynsmyndigheten på området. Till Transportmyndighetens lagstadgade uppgifter hör bl.a. att svara för att reglerna om rapporteringsskyldighet efterföljs. Myndigheten har befogenhet att ålägga personer som inte iakttar sin rapporteringsskyldighet att betala en påföljdsavgift. Myndigheten fattar beslut om påförande av en påföljdsavgift i form av ett förvaltningsbeslut.

4.1.2027 får Hasse Hastig ett oväntat brev från Transportmyndigheten. Brevet är försett med rubriken "BESLUT". I brevet ingår enbart två meningar: "Hasse Hastig (personbeteckning 090999-TTT) har underlåtit att inlämna redovisning för användning av motorfordonet xxx-111 under år 2026. En påföljdsavgift som uppgår till beloppet 1200 euro påförs." Brevet har undertecknats av "transportinspektör Tilda Tråkmåns".

Besvara följande frågor:

- a) Hasse har inte tidigare blivit kontaktad av myndigheten ifråga, och han undrar om myndigheten faktiskt kan fatta ett beslut utan att fråga honom om hans åsikt om saken. Har myndigheten skyldighet att fråga Hasse om hans åsikt om ärendet? Motivera ditt svar med hänsyn till garantierna för god förvaltning.
- b) Beskriv kortfattat hur utredningsansvaret fördelas mellan part och myndighet (dvs. mellan Hasse och Transportmyndigheten) i ärendet.
- c) Vad innebär kravet på lagbundenhet ur myndighetens perspektiv i det aktuella fallet?
- d) Hasse känner sig kränkt och undrar om Tilda Tråkmåns på något sätt kan ställas till svars för sitt konstiga agerande. Vad innebär tjänsteansvar och på vilka tre olika sätt kan tjänsteansvar i princip genomföras?

SVARSUTRYMMET ÄR EN SIDA. SKRIV DITT SVAR PÅ SIDA 10.

Skriv dina svar inom det anvisade utrymmet (streckade rader). Examinatorerna tar inte hänsyn till anteckningar som ligger utanför det reserverade svarsområdet!

Bedömningsgrunder

Uppgift 1

Hänvisningarna nedan till *Pia Letto-Vanamo: Inledning till rätten och rättsligt tänkande (2020)*.

1. Riksrätten är vårt lands enda specialdomstol för brottmål som handlägger tjänsteåtal som väcks mot statsledningen (bl.a. ministrarna) och de högsta domarna. Den är inte permanent sammankallad, utan sammanträder endast då ett ärende som hör till dess jurisdiktion anhängiggörs. (s. 20)
2. Med *stare decisis* eller *the doctrine of precedent* avses i *common law* länderna att (huvudsakligen de högsta domstolarnas) tidigare avgöranden ska vara en bindande grund för senare avgöranden i motsvarande fall. (s. 65–66)
3. Med stöd av principen om EU-rättens företräde i förhållande till de nationella rättsordningarna åsidosätter EU-rätten som *lex superior* en nationell norm som strider mot den, oberoende av vilken nivå den nationella normen har och när författningen i fråga har antagits. Principen om företräde för EU-rätten har skapats i EU-domstolens avgörandepraxis (framför allt i fallet *Costa vs. ENEL*, 1964). (s. 57–58)
4. Enligt den s.k. subjektteorin anses ett rättsförhållande vara offentligrättsligt om den ena parten i ett rättsförhållande är en offentlig makthavare (t.ex. staten eller en kommun) i denna egenskap. I annat fall är rättsförhållandet privaträttsligt. (s. 77–78)
5. Rättsordningen utgörs av gällande rättsnormer, medan rättssystemet skapats av rättsvetenskapen är en systematiserad framställning av det rättsnormmaterial som rättsordningen består av. Med hjälp av rättssystemet försöker man systematisera normmaterialet framför allt genom att dela upp det i olika rättsområden. Rättsordningen och rättssystemet är i regel nationella, men olika länders rättssystem kan vara likartade till den del deras rättsvetenskap bygger på samma grund. (s. 41 och 69)
6. Med transkription d.v.s. återgivning eller upprepning avses en metod genom vilken ett direktiv eller ett enskilt kapitel eller en bestämmelse i det överförs som sådant till den inhemska lagen. Med s.k. transformation (anpassning) avses en implementeringsmetod där man tar fasta på sakinnehållet. Då ändrar man den inhemska lagstiftningen så att innehållet motsvarar EU-författningen, men genom att tillämpa inhemska regleringsteknik. (s. 51)

Uppgift 2: bedömningsgrunder

Hänvisningarna nedan till *Pia Letto-Vanamo: Inledning till rätten och rättsligt tänkande* (2020).

- a) Svaret innehåller en kort förklaring av vad den finska rättsteoretikern Kaarlo Tuori menar med "rättens djupstrukturnivå" samt en beskrivning av denna nivåns funktioner och beståndsdelar. Djupstrukturnivån sätts in i ett större sammanhang (rättens olika nivåer, den s.k. nivåteorin, den s.k. kritiska rättspositivismen, de kritisk-normativa teorierna, rättens giltighet/godtagbarhet). Djupstrukturens olika uppgifter och egenskaper beskrivs. Element av tre olika slag i djupstrukturen benämns och förklaras. Förhållandet mellan de djupare principerna och de formellt giltiga normernas innehållsmässiga giltighet samt moralens vandring in i den positiva rätten har noterats.

"Tuori kallar sitt eget positivistiska betraktelsesätt för kritisk rättspositivism, som bygger på tanken att rätten har olika nivåer (den s.k. nivåteorin)." "kritisk-normativa teorier" "hör till de kritisk-normativa teorierna" "Enligt de kritisknormativa teorierna behöver rättens godtagbarhet ett tilläggsriterium." "För att en norm ska vara giltig förutsätter teorin att normen också är godtagbar." "det behövs också en inre giltighet, dvs. godtagbarhet" "Den första nivån, eller rättens ytnivå (...)." "Rättsordningen har dock lager under ytan, vilka Tuori kallar för rättskultur och rättens djupstruktur. De förändras långsammare än ytnivån och representerar rättens minne samtidigt som de styr hastigheten på de förändringar som sker på ytnivån." (s. 42, 44–45)

"Via dem upprätthåller rätten kontakten med traditionen." "Rättens olika nivåer står i växelverkan med varandra på många olika sätt, t.ex. så att de djupare nivåerna begränsar vad som kan hända på ytan på ett rättsligt giltigt sätt. Å andra sidan får ytnivåns element (t.ex. ny lagstiftning) sitt berättigande då dess delar är i samklang med de djupare lagren." (s. 46)

"Rättens djupstruktur eller djupkultur bygger på tanken att även om vi kan särskilja olika historiska rättstyper, av vilka en är vår nuvarande rätt, så har olika (t.ex. olika länders) rättskulturer en gemensam kärna." (s. 46)

"I djupstrukturen kan man särskilja element av tre olika typer: (1) begreppsliga, (2) normativa och (3) metodologiska. De mest grundläggande juridiska begreppen, t.ex. begreppet rättssubjekt, representerar de begreppsliga elementen. De normativa djupstrukturerna består av de mest grundläggande rättsprinciperna för respektive rättsområde, t.ex. rättsstats- och demokratiprincipen och de mänskliga rättigheterna. Metodologiskt kan man tala om en särskild rationalitetsform som präglar en viss historisk rättstyp, dvs. under vår tid den moderna rätten: rätten är stiftad av parlamentet och skapad/tillämpad av domstolarna." (s. 46)

"I själva verket förnekar den kritiska rättspositivismen den strikta skillnaden mellan rätt och moral, men respekterar samtidigt den nuvarande rättens positiva karaktär." "moralen liksom har vandrat in i den positiva rätten" "Den bor i de moraliskt färgade principerna. Samtidigt är det de principer

som lagrat sig i rättskulturen och i rättens djupstrukturer som utstakar kriterierna för rättsnormernas giltighet, dvs. godtagbarhet.” (s. 46)

”Måttstocken för att bedöma den innehållsmässiga giltigheten eller godtagbarheten hittar man genom att så att säga ’öppna rättsordningen i djupled.’ ”Samtidigt är rättens nivåstruktur en förklaring till rättens innehållsmässiga giltighet och en grund för godtagbarheten. Formellt giltiga normer åtnjuter ett särskilt antagande om innehållsmässig giltighet, som stöder sig på de djupare principerna.” (s. 47)

- b) Svaret innehåller fyra olika exempel på kriterier som kan utnyttjas vid valet av en tolkning i stället för en annan samt en kort beskrivning av varje exempel.

”Det har (...) skapats tolkningsteorier som syftar till att underlätta (eller legitimera) de val som måste göras. Teorierna handlar om kriterier som gör det möjligt att välja en viss tolkning bland andra.” ”semantiska, dvs. språkliga tolkningar, med andra ord argument som är knutna till lagens ordalydelse”; ”De historiska argumenten hänför sig till den s.k. lagstiftarens vilja. Den kan framför allt utredas med hjälp av förarbetena till lagstiftningen.”; ”Rättssystematiska argument hänvisar till den aktuella rättsliga frågans plats i den rättsliga systematiken (...).”; ”Teleologiska argument avser ett syfte, t.ex. att främja den inre marknadens funktion vid tolkningen av EU-rättsakter.” ”en enhetlig och förutsägbar rättskipning och principen om likabehandling av berörda parter (...) en s.k. etablerad tolkning” (s. 56)

- c) lex superior (s. 56–57)

Uppgift 3: bedömningsgrunder

Hänvisningarna nedan till *Ellen Eftestøl-Wilhelmsson: Finsk skadeståndsrätt i nordiskt perspektiv. En introduktion* (2020).

1. En sakskada som skadetyper föreligger när ett fysiskt föremål skadas, förstörs eller försvinner. Enligt SkL 5:5 skall vid sakskada ersättas kostnaderna för reparation av saken och andra omkostnader till följd av skadan samt värdeminskning eller värdet av förstört eller förskingrat gods (direkt ekonomisk skada) och därtill minskning i inkomst eller uppehälle (indirekt ekonomisk skada). I fallet är telefonen ett fysiskt föremål, varför det är fråga om en sakskada. De direkta ekonomiska skadorna utgörs av kostnaderna för reparation av telefonen och/eller värdeminskning eller värdet av telefonen. Den indirekta ekonomiska skadan utgörs av förlusten av arvodet. (s. 99–101)
2. Enligt SkL 3:1.2 skall en som ger uppdrag åt en självständig företagare räknas som arbetsgivare om uppdraget enligt uppdragsförhållandets bestående art, arbetets karaktär och övriga förhållanden bör jämföras med en arbetstagares uppdrag. I fallet svarar Nyhet Media Ab för 80 procent av Cecils inkomster. Cecil har ett arbetsutrymme i mediahusets kontorsbyggnad och han använder bolagets redskap. Cecil följer också uppdragsgivarens arbetstider. Sålunda jämföras Cecil med en arbetstagare. (s. 63)

I principalansvaret ingår arbetsgivarens ansvar för fel eller försummelse som arbetstagare gör sig skyldig till (SkL 4:1.1.). Principalansvaret är ett hybridansvar: Principalens ansvar är oberoende av eget vållande (strikt ansvar), medan det fordras culpa, d.v.s. uppsåt eller vållande, på den underlydandes sida (culpaansvar). I fallet är både Nyhet Media Ab och Cecil underställda principalansvaret. Sålunda tillämpas strikt ansvar på Nyhet Media Ab och culpaansvar på Cecil. (s. 7–9, 61 och 64)

Skador som vållas av en arbetstagare under arbetstiden, medan arbetstagaren utför sina ordinarie uppgifter, omfattas i regel av principalansvaret. Detta gäller också under arbetsresorna. I fallet inträffade skadan under arbetstiden, medan Cecil utförde sina ordinarie uppgifter. Cecils resa till advokat Lena måste räknas som arbetsresa, varför skadan omfattas av principalansvaret. (s. 66–67)

3. I finsk rätt (SkL 4:1.1) blir arbetstagaren inte skadeståndsansvarig om det föreligger lindrig culpa hos arbetstagaren. I fallet har Cecil vållat skadan antagligen av lindrig culpa, i vilket fall skyldigheten att ersätta skadan tillkommer Nyhet Media Ab. Den rent strikt ansvariga har regressrätt mot den som svarar p.g.a. culpa. Med regressrätten avses en rätt att på vissa villkor få ersättning för betalning som man utgett å någon annans vägnar. Principalen kan dock genomdriva denna rätt i den mån arbetstagaren har något eget ansvar i målet. I fallet förblir Cecil utanför skadeståndsansvaret, varför Nyhet Media Ab inte har regressrätt mot Cecil. (s. 73 och 75)

Alternativt kan man anse att Cecil har vållat skadan av vanlig culpa, i vilket fall principalen och arbetstagaren är solidariskt ansvariga för skadan. Enligt kanaliseringsregeln i SkL 6:2.2 svarar arbetstagaren för det belopp som inte kan fås av principalen. Lena måste först försöka få skadestånd från Nyhet Media Ab och subsidiärt från Cecil. Har principalen erlagt skadestånd utöver sin egen andel, har denne regressrätt mot den andra skyldige. Enligt SkL 4:1.1 underläggs arbetstagarens ansvar dock en *skälighetsprövning* där ansvaret prövas med hänsyn till skadans storlek, handlingens beskaffenhet, skadevållarens ställning, den skadelidandes behov och övriga omständigheter. Prövningen kan resultera i att Cecil måste betala hela ersättningssumman, någon del av den eller ingenting alls till mediahuset. (s. 72–74 och 109)

Uppgift 4: bedömningsgrunder

Hänvisningarna nedan till *Olli Mäenpää: Offentlig makt och rättsstaten (2020)*.

- a) En part har rätt att bli hörd innan ett ärende avgörs. Rätten att bli hörd hör till garantierna för god förvaltning. Svaret på frågan är ja, myndigheten har skyldighet att bereda parten (Hasse) tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet. Se Mäenpää 2020, s. 43 och 72–75.
- b) Utgångspunkten för utredningsansvarets fördelning är att det praktiska ansvaret för införskaffandet och presenterandet av utredning ankommer den för vars syften eller intressen ärendet ifråga har anhängiggjorts. Myndighetsinitierade ärenden innefattar vanligtvis en förpliktelse, begränsning eller påföljd för den enskilde parten. I det aktuella fallet är det myndigheten som tagit initiativ till förvaltningsärendet, dvs. påförandet av påföljdsavgiften. I dylika ärenden är myndigheten skyldig att skaffa den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Se Mäenpää 2020, s. 69–71.
- c) Kravet på lagbundenhet innebär att lag ska noggrant iakttas i all offentlig verksamhet. Ur Transportmyndighetens perspektiv innebär kravet på lagbundenhet att myndigheten ska noggrant iaktta gällande rättsnormer vid myndighetens beslutsfattande i det konkreta fallet. Se Mäenpää 2020, s. 22–23.
- d) Med tjänsteansvar avses en tjänstemans särskilda, individuella rättsliga ansvar för sin verksamhet. Tjänsteansvar kan enligt utgångspunkt genomföras på tre olika sätt: 1) administrativt tjänsteansvar (dvs. påförande av en administrativ påföljd), 2) straffrättsligt tjänsteansvar (dvs. utdömande av ett straffrättsligt straff), 3) skadeståndsrättsligt ansvar (dvs. realiserandet av skadeståndsskyldighet). Se Mäenpää 2020, s. 121–124.